

TÜRK HARFLERİNİN KABUL VE TATBİKİ HAKKINDA BAŞVEKÂLETEN MEVRUT (1/266)

NUMARALI KANUN LÂYİHASI

Türkiye Cumhuriyeti

Başvekâlet

Müdevvenat Müdüriyeti

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Lâtin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler hakkında İcra Vekilleri Heyetinin 31 Teşrinievvel 1928 tarihli içtimasında tanzim olunan Kanun Lâyihası ile esbabı mucibe lâyihasının musaddak suretleri leffen takdim kılınmıştır.

İktizasının ifa ve neticesinin işar buyurulması arz olunur efendim. 31.10.1928

Başvekil
İsmet

Esbabı Mucibe

Türk dili şimdiye kadar bünyesine uymayan Arap harfleri ile yazılıyordu. Arap harfi sistemi bir taraftan lisanımızın muhtaç olduğu sadalı harfleri ihtiva etmiyor, diğer cihetten Türk hakkıyla telaffuz eyleyemediği birtakım seslere malik bulunuyordu. Bu yüzden Türk çocuğu ana dilini yazabilmek için uzun zaman muayyen kalıpları bellemek ızdırarında kalıyor, hayali zihninde mevcut olmayan yeni bir kelimeyi doğru yazmak veya okuyabilmek için uzun uzadıya Arap ve Acem sarf kaidelerini bilmesi lâzım geliyordu. Bu halin meydana çıkardığı zorluklar herkesçe malumdur. Medenî bir yazının muttarit imlâyâ sahip olması iktiza ettiği halde eski yazı ile buna da imkân bulunmuyordu.

Çünkü aslen Türk olan kelimelerin sadalı harflerle yazılması icabeylediği halde eski harf sistemimizde bunun için kâfi işaret mevcut değildi. Mevcut sadalı harflerin ayrıca birer samit olması yazılan bir Türkçe kelimenin bile başka başka yollarda okunmasını iktiza ettiriyordu. Eski harf sistemi baki kaldıkça ecnebi asıldan gelen kelimeleri gerek telâffuz ve gerek sarf itibariyle lisanı maalemtmek mümkün değildi. Bu sebeptendir ki Türkçeyi iyi yazabilmek ve yazılmasını okuyabilmek için öğrenilmesi uzun senelere muhtaç kaidelerle meşgul olmak iktiza ediyor ve yazı yazmak doğru okumak ancak muayyen bir sınıfın imtiyazı haline geliyordu. Bu müşkülât yüzünden millî ve binaenaleyh bütün halk tarafından okunabilecek ve yazılabilecek bir lisan için icabeyleyen bir gramer vücuda gelemiyordu. Buna bir de eski Arap harfleri-

nin Türk matbaacılığını nasıl ilerlemekten alıkoyduğu, telgraf gibi medenî vasıtaları kullanmakta milletimizi beyhude masraf ve zorluklara sürüklediği ilâve olunursa eski harf sistemimizi değiştirmek zarureti meydana çıkar.

Bu sebeplere mebnidir ki esasen millî lisanımızın bünyesinde muvafık bir harf sistemi kabul etmek Cumhuriyet Hükümetinin programı iktizasından bulunuyordu. Türk dilinin bünyesine muvafık olmak üzere Lâtin esasından alınacak harfleri tespit eylemek için geçen sene Maarif Vekâletinde teşkil edilen dil heyetinde esasları hazırlanan harf sistemi ile yapılan tecrübelerde dilimizi en iyi bir tarzda yazması mümkün olduğu anlaşıldı.

Kısa bir zamanda milletimizin bu harfleri kolaylıkla öğrenmeleri bu harf sisteminin de lisanımızın bünyesine uygun olduğunu da ayrıca meydana koydu.

Binaenaleyh Cumhuriyet Hükümeti artık tecrübe ile sabit olan Lâtin esasından alınan harf sistemimizin kanun halinde tespitini zarurî görmüş ve merbut lâyihayı bu maksatla teklif eylemiştir.

Türk harf sisteminin kolaylığı son aylar zarfında yapılan tecrübelerden anlaşıldığı için Devlet dairelerinde hemen bu harflerle yapılacak müracaatların kabulü ve onun üzerine muamele ifası kabil olacaktır. Zaten yeni harfleri hemen tatbik eyleyerek lisanın yazılışında ikiliği bir an evvel kaldırmak ve yeni Türk harflerinin husule getireceği iyi neticeyi bir an evvel istihsal etmek lâzım geldiğinden kanunun kabulünden itibaren devletin bilcümle daire ve müesseselerinde ve şirket ve cemiyet ve hususî müesseselerde Türk harflerinin kabul olunacağı ve en geç 1929 Kânunusani-sinde yeni Türk harflerinin Devlet muamelâtına tatbik olunacağı ikinci ve üçüncü maddelerde tasrih edilmişti. Ancak matbu cüzdan ve evrak vesairenin yenisi tabî olunabilmesi için 1929 Haziranına kadar eski usulde yazılması idame edilmştir.

Yeni harflerin halk arasında taammüm etmesi için birinci şart halkın en çok okuma zaruretinde bulunduğu eserlerin yeni harflerle neşredilmiş olmasıdır.

Halk, yeni neşriyatı eski harflerle takip imkânına malik oldukça yeni harflere bir an evvel alışmakta müsamaha gösterebilir. Bunun için 1928 Kanunuevvelinden itibaren levha, tabela, ilân, reklâm ve sinema yazıları, mevkut ve gayrı mevkut bütün Türkçe gaze-

te, risale ve mecmuaların Türk harfleri ile basılması ve yazılmasının mecburî olduğu dördüncü maddede gösterilmiştir. Yeni harfleri halk kitlesi arasında çabuk yayılmasını kolaylaştırmak için bu maddenin kabulü zarurîdir. Bununla beraber devlet dairelerine tahriren müracaatta bulunan halkın müşkülât çekmesine mahal kalmamak üzere 1929 senesi Haziranının birinci gününe kadar eski harflerle devlet dairelerine müracaatlarının kabulü muvafık görülmüştür.

Aynı maksatla 1929 senesi ilk gününden itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleri ile basılması mecburiyeti beşinci maddede tasrih olunmuştur.

Resmî ve hususî zabıtları tutacak kâtiplerin stenografisini öğreninceye kadar zabıt tutmaları tabii olduğundan bunun için 1930 Haziranına kadar bu yolda zabıt tutulması tecviz edilmiştir.

Kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbuaların yeniden tab'î zamana mütevakkıf olduğundan bunlar 1930 Haziranına kadar kullanılacaktır.

Nüfus kayıtları ve tapu kayıt ve senetleri ve mahkim sicil ve ilâmları ile mukaveleler ve muahade-namelerin ve her nevi esham ve senetler gibi hukukî kıymeti haiz olan vesika ve paraların ve tezkere, kanun ve nizamnamelerin değiştirilmedikçe mer'î olması tabii bulunduğundan yedinci madde bu surette yazılmıştır.

Bilumum bankalar, imtiyazlı, imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseseler de devlet dairelerine muvazi olarak en geç 1929 Kânunusanisinin iptidasından itibaren muamelâtını yeni harflerle yapacak ve yalnız 1929 Haziranına kadar buralara da halk tarafından eski harflerle müracaat caiz olabilecektir. Buralarda da elde mevcut olan kitap, defter, cetvel, nizamname ve talimatnameler 1930 Haziranının başına kadar kullanılacaktır.

Okuma ve yazmanın kolaylıkla halk kütlesine yayılmasını ve lisanın istiklâlini temin eyleyecek olan harf inkılâbının vücuda getireceği mesut neticeye muhakkak nazariyle bakan Hükümet merbut Kanun Lâ-yihasını teklif eylemektedir.

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun
Lâ-yihası

Madde 1. — Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Lâtin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

Madde 2. — Bu Kanunun neşri tarihinden itibaren devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bil-cümle şirket, cemiyet ve hususî müesseselerde Türk harfleri ile yazılmış olan yazıların kabulü ve muame-leye konulması mecburîdir.

Madde 3. — Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin Devlet muamelâtına tatbiki tarihi 1929 Kânunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki evrakı tahkikiye ve fezlekelerinin ve ilâmların ve mat-bu muamelât cetvel ve defterlerinin 1929 Haziranı iptidasına kadar eski usulden yazılması caizdir. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askerî hüviyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziranı iptidasından itibaren Türk harfleri ile yazılacaktır.

Madde 4. — Halk tarafından vaki müracaatlardan eski Arap harfleri ile yazılı olanların kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi Kânunuevvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususî veya resmî levha, tabela, ilân, reklâm ve sinema yazıları ile kezalik Türkçe hususî, resmî, bilcümle mevkut, gayr-ı mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleri ile basılması ve yazılması mecburîdir.

Madde 5. — 1929 Kânunusanişi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleri ile basılması mecburîdir.

Madde 6. — Resmî ve hususî bütün zabıtlarda: 1930 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel kayıt ve sicil gibi mat-buaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 7. — Para ve hisse senetleri ve bonolar ve tahvilât ve pul vesair kıymetli evrak ile hukukî mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

Madde 8. — Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin Türkçe muamelâtına Türk harflerinin tatbiki 1929 Kânunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki halk tarafından mezkûr müesseselere 1929 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harfleri ile müracaat vaki olduğu takdirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleri ile basılmış defter, cetvel, katalog, nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 9. — Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur.

Madde 10. — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 11. — Bu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Başvekil	Adliye Vekili
İsmet	Mahmut Esat
Müdafaai Milliye Vekili	Dahiliye Vekili
Mustafa Abdülhalik	Şükrü Kaya
Hariciye Vekili	Maliye Vekili
Doktor Tevfik Rüştü	Saraçoğlu Şükrü
Maarif Vekili	Nafia Vekili
Mustafa Necati	Recep

İktisat Vekili
Mustafa Rahmi

Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Vekili

Doktor Refik

Maarif Vekâleti 1928 Senesi Bütçesine (400.000) lira tahsisatı fevkalâde itası hakkında 1/577 numaralı kanun lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası

TBMM Riyaseti Celilesine

Yeni harflerin istilzam eylediği masarif karşılığı olarak 1928 senesi Maarif Vekâleti bütçesinde açılacak fazla tahsisatı fevkalâde itası hakkında Maliye Vekâleti celilesince tanzim ve İcra Vekilleri Heyetinin 1 Teşrinisani 1928 tarihli içtimasında tezekkür ve Meclisi Âliye arzı tasvip olunan kanun lâyihası ile esbabı mucibe mazbatasının sureti leffen takdim olunmuştur.

Muktezasının ifasına ve neticesinin iş'arına müsaade buyurulmasını rica ederim.

Başvekil
İsmet

Esbabı Mucibe

Yeni harflerin istilzam eylediği masraf karşılığı olarak dörtyüzbin liralık tahsisata ihtiyaç görülmüş ve mezkûr tahsisatın 1928 senesi muhtelif devair bütçelerinden tasarrufu kabil olan fasıl ve maddelerinden imhası suretile temini mümkün bulunmuş olduğundan bu esasa göre merbut kanun lâyihası tanzim kılınmıştır.

Bütçe Encümeni Mazbatası
Riyaseti Celileye

Mazbatalarda istimal edilmek üzere ithal edilecek yeni harfler için istifası lâzım gelen gümrük resmine karşılık olarak 1928 bütçesine tahsisatı fevkalâde vaz'ı hakkında Başvekâletten vârit olup Encüme-

nimize havale buyrulan kanun lâyihası Maarif Vekili Bey hazır olduğu halde mutalâa ve tetkik olundu.

Lâyihaya merbut esbabı mucibede harf inkılabının mesut neticelerini biran evvel tahakkuk ettirebilmek için tab'iyyatı teşvik ve teshil lüzumuna kanaatle hariçten celp edilecek malbaa hurufatından gümrük resmi alınmaması muvafık görüldüğü, ancak prensip itibarile bu şekil ihtiyar edilemediğinden bütçenin tasarrufatı umumiyesi karşılık olmak ve bir taraftan irat, diğer taraftan masraf kaydedilmek üzere 1928 bütçesine 200 000 liralık tahsisatı fevkalâde vaz'ı teklif edildiği izah olunmuş ve Maliye Vekili B. varidat ve masrafa müsavi tesiri olmak itibarile müdevven şekilde istisnanın temini tercih edildiğini ifade etmiştir.

Yeni harflerin kabulü gibi fevkalâde bir sebeple bu kerre hariçten ithalî lâzım gelen yeni malbaa hurufatından alınabilececek gümrük resmi esasen 1928 bütçesinde derpiş edilmiş olmadığı cihetle istisnanın gümrük varidatımızda herhangi bir tenakusu istilzam etmeyeceğini ve bir taraftan bu hurufatın gümrük rüsumu varidata kayıt, diğer taraftan da tahsisatından sarfedileceğine göre bütçenin halkiki muvazenesine tesiri olmayacağını ve istenilen tahsisat için tasarrufatı umumiyenin karşılık ihtihazına dair lâyihada münderic noktai nazara esasen mahal olmayıp matlup tahsisatın karşılığı da beraberinde bulunduğunu nazarı itibara alan encümenimiz lâyihayı esas itibarile kabul muvafık görmüş ve maddelerde ibareye ve şekle ait bazı tadilat icrasıyle lâyihaın heyeti umumiyeye arzına karar vermiştir. 7 . 11 . 1928

Adil	Niyazi
Asım	Muhlis
M. Nahit	A. Şuuri
Rasim	Ata
Şefik	Şakir
M. Kâzım	Mükerrerem

Hükümetin Teklifi

Kanun Lâyihası

Madde 1. — 1928 senesi Maarif Vekâleti bütçesinde yeni harflerin istilzam eylediği masraf namile yeniden açılan 718 nci fasla dörtyüz bin lira tahsisatı fevkalâde ita kılınmıştır.

Madde 2. — Muhtelif devairin 1928 senesi maliyesi bütçelerinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddelerinden cem'an Dörtüzbün liralık tahsisat imha olunmuştur.

Madde 3. — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4. — Bu Kanunun ahkâmını icraya Maliye Vekili memurdur.

Başvekil	Adliye Vekili
İsmet	Mahmut Esat
Müdafaa-i Milliye Vekili	Dahiliye Vekili
Mustafa Abdülhalik	Şükrü Kaya
Hariciye Vekili	Maliye Vekili
Doktor Tevfik Rüştü	Saraoğlu Şükrü
Maarif Vekili	Nafia Vekili
Mustafa Necati	Recep
İktisat Vekili	Sıhhiye ve Muaveneti
Mustafa Rahmi	İçtimiyeye Vekili
	Doktor Refik

1928 Senei maliyesi Maarif Vekili bütçesine tahsisatı fevkalâde itasına ve muhtelif devair bütçelerine mev-

zu tahsisattan bazılarının imhasına dair kanun lâyihası

Madde 1. — 1928 senei maliyesi Maarif Vekili bütçesinde (Yeni Türk harflerinin istilzam eylediği masraf namıyla yeniden açılan (718) ncı fasla 400 000 lira tahsisatı fevkalâde olarak vazolunmuştur.

Madde 2. — Muhtelif devairin 1928 senei maliyesi bütçelerinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddelerinden cem'an dörtyüzbin liralık tahsisat imha kılınmıştır

Madde 3. — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4. — Bu Kanunun ahkâmını icraya Maliye Vekili memurdur.

Miktarı	Muhasesatın Nev'i	M.	F.	Daireler
160 000	Faiz ve ayo	1	194	Maliye
5 000	Vilâyat memurini maaşatı	0	344	Dahiliye
10 000	Tahsisatı fevkalâde	0	346	Dahiliye
5 000	788 numaralı Kanunun tatbiki masrafı	0	382	Dahiliye
40 000	Hayat pahalılığı ve kambiyo karşılığı	0	548	Dahiliye
22 000	Müstevli hayvan hastalıkları	2	795	İktisat
30 000	Ajans telgraf ücreti	0	586	Matbuat
6 000	Vilâyat memurini maaşatı	0	594	Sıhhiye
6 000	Tahsisatı fevkalâde	0	596	Sıhhiye
1 000	Temdidi müddet zamaimi	1	473	Umumi
5 000	Maaşatı umumiye	0	471	Umumi
1 500	Müteahhil efratla aile maaşı	2	473	Umumi
7 500	Tahsisatı fevkalâde	0	474	Umumi
1 000	Müfettişler harcırahı	2	485	Umumi
2 500	İşe bedeli	1	492	Umumi
2 000	Staj için Avrupa'ya gönderilecek zabitan harcırahı	0	495	Umumi
5 000	Müstahdemin ücreti	1	330	Tapu
2 000	Müstahdemini muvakkate yevmiyesi	2	330	Tapu
2 000	Vilâyat memurini maaşatı	0	513	İskân
5 000	Tahsisatı fevkalâde	0	515	İskân
11 500	Vilâyat memurini maaşatı	0	674	Maarif
30 000	Tahsisatı fevkalâde	0	676	Maarif
1 000	Merkez müstahdemini muvakkate ücreti	2	735	Nafia
1 000	Vilâyat müstahdemini muvakkate ücreti	2	725	Nafia
2 500	Vilâyat mefruşat ve demirbaşı	0	736	Nafia
2 500	Tenvir ve teshir	1	737	Nafia
10 000	Memurlar harcırahı	1	740	Nafia
6 000	Eonebi mütehassısları ve tercümanları	0	750	Nafia
5 000	Fenni kongreler ve şirketlerle müzakere komisyonu masrafı	0	753	Nafia
7 000	Konya ovası sulama idaresine muavenet	0	755	Nafia
5 000	788 numaralı Kanunun tatbiki masarifi	0	760	Nafia
400 000	Yekûn...			

